

SERİ MUHAKEME VE MÜDAFİİN ROLÜ

Doç. Dr. Fahri Gökçen TANER

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku
ABD Öğretim Elemanı

Bu kısa yazı, meslektaşları hukukumuzda yeni sayılabilecek bir alternatif çözüm yöntemi olan seri muhakeme hakkında bilgilendirmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu nedenle yazıda, akademik bir yazım usulü yerine, sorular ve kısa cevaplardan oluşan bir yöntem benimsenmiştir.

Alternatif Çözüm Yöntemlerine Neden İhtiyaç Var?

Pek çok hukuk sisteminde; iş yoğunluğunu azaltmak, böylelikle duruşma yapılan iş sayısını düşürmek ve bu sayede, kesiksiz ve makul sürede sonuçlanan bir yargılama yapma yönünde alternatif çözüm arayışları sürmektedir. Türk hukuk

sisteminde bu yolların belki de en eskisi, çok geniş bir uygulama alanına sahip olmayan ön ödemedir. Zaman içerisinde yapılan kanun değişiklikleriyle, onarıcı adalet anlayışını ön plana çıkartmak, mağdurun hassasiyetlerini dikkate almak ve zararını gidermek amacıyla uzlaştırma kurumunu gittikçe genişleyen bir kapsamda uygulanmaya başlamıştır. Bu yolların en yenisi ise, seri muhakeme usulü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yöntemlerin uygulanmasını kabul etmek, suçu ikrar etmek anlamına geliyor mu?

Söz konusu yöntemlerin hiçbiri, şüphelinin suçunu ikrar etmesini gerektirmemektedir. 5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe giren ilk halinde uzlaştırma kurumu, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından faile, suçtan dolayı so-

rumluluğunu kabul edip etmediğinin sorulması üzerine kuruluydu. Bu durum, uzlaştırma kurumunun ilk dönemde verimli olamamasının temel nedenlerinden biriydi. Seri muhakeme üzerine düşünülürken, bu tecrübenin unutulmaması büyük önem arz etmektedir.

Bu noktada akla, söz konusu usulleri kabul eden şüphelinin, zaten suçu işlediğini de kabul etmiş olacağı ve bu nedenle bunun gereksiz bir hassasiyet olduğu düşüncesi gelebilir. Ancak unutulmamalıdır ki uzlaştırma ve seri muhakeme süreçleri, her zaman başarıyla tamamlanamayabilir. Kişinin kendisini suçlayıcı beyanda bulunması üzerine kurulu bir usul, sürecin başarısız olduğu bir olasılıkta, adil yargılanma hakkının altında yer alan temel güvencelerden olan "susma hakkı", "kendini suçlayıcı delil sunmaya zorlanmama hakkı" ve "suçsuzluk karinesini" ihlal eden bir silaha dönüşür. Bu nedenle alternatif çözüm yöntem-

lerinin düzenlenmesi sırasında, adil yargılanma hakkı güvencelerinin göz önünde bulundurulması büyük önem arz etmektedir. CMK'nın 250/10. maddesinde, seri muhakeme bakımından bu durum şu şekilde düzenleme altına alınmıştır.

"(10) Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz."

Seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı haller hangileri?

CMK'nın 250/11-13. maddeleri uyarınca seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı haller şunlardır:

- Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi
- Yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâlleri.
- Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması.

Bu noktada elbette öncelikle Cumhuriyet savcılığının yaptığı hukuki nitelendirme geçerli olacaktır. Ancak şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün teklif edilmesinin beklenmesine karşın, Cumhuriyet savcılığı bu teklifte bulunmadan iddianame düzenlerse, görevli mahkemeden CMK'nın 174/1-c maddesi¹

uyarınca iddianamenin iadesi talep edilebilir veya mahkeme re'sen bu yönde karar verebilir.

Seri muhakeme usulü hangi suçlarda uygulanmaktadır?

Seri muhakeme usulünün uygulanacağı suçlar CMK'nın 250/1. maddesinde şu şekilde sayılmıştır:

(1) Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),
2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),
3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),
4. Gürültüye neden olma (madde 183),
5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),
6. Mühür bozma (madde 203),

7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),
8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra),
9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268),

suçları.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langurt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen suç.

e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.

Bu suçların ortak noktası, diğer suçlara kıyasla ispatın daha az karmaşık olmasıdır. Elbette somut olaylar her zaman bu öngörüyle uyuşmayabilir.

¹ CMK'nın 174/1-c maddesi şu şekildedir:

^{c)} (Değişik:17/10/2019-7188/20 md.) Önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne

tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen"

Bu noktada şüphelinin söz konusu usulünün uygulanmasını kabul etme yönündeki iradesi ve iradeni oluşum süreci belirleyici olacaktır.

Şüphelinin kabulüne dayanan böyle bir yöntem adil yargılanma hakkına uygun mu?

Şüpheli veya sanık, -sonuçlarını kavramış olmak ve kamu menfaatine aykırı olmamak kaydıyla- adil yargılanma hakkının tanıdığı güvencelerden vazgeçebilir. AİHS'nin 6. maddesinin sağladığı güvencelerden feragat, AİHM'nin içtihatlarıyla belirlenen ölçütlere uygun olmalıdır:

*"Sözleşme'nin ne sözü ne de ruhu, adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerden kişinin özgür iradesiyle açık veya zımni olarak vazgeçmesini önlemektedir. Ancak bu vazgeçmenin Sözleşme önünde geçerli olabilmesi için, vazgeçme tartışmaya yer bırakmayacak şekilde gerçekleşmeli ve önemi ile orantılı asgari güvenceler sağlanmalıdır. Buna ek olarak vazgeçme, herhangi bir kamu menfaati ile çatışmamalıdır."*²

Bu noktada AİHM'nin, daha çok Amerikan hukukuna ait olan ve Miranda Hakları bağlamında geliştirilen, *"bilerek ve tüm sonuçlarını kavrayarak vazgeçme"*³ ölçütüne başvurduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi ise aynı ölçütü, *"bilinçli ve anlayışlı bir şekilde (vazgeçme)"* biçiminde kullanmaktadır.⁴

Sonuç olarak bu noktada, kişinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını hangi şartlar altında kabul ettiği ve usulün doğuracağı sonuçları bilip bilmediği ön plana çıkmaktadır. Burada bilmenin gereği gibi

olmasını sağlayacak kişi, şüphesiz ki müdafidir.

Seri muhakeme usulünde müdafinin rolü nedir?

CMK'nın 251/2 ve 3. maddeleri uyarınca Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirecek, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilecek ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanacaktır.

Bu noktada uygulamada, şüphelinin teklifi kabul edeceğini söylemesi halinde müdafii çağırıldığı, aksi takdirde sürece devam edildiği görülmektedir. Oysa şüpheli söz konusu usul hakkında müdafii tarafından bilgilendirilmeden, haklarını ve doğacak sonuçları bilemez. Kaldı ki Kanun'da, müdafinin çağırılması şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmesi şartına bağlanmamıştır ve söz konusu uygulama hatalıdır. Dolayısıyla şüpheli, kolluk veya savcılık tarafından ikinci fıkra uyarınca bilgilendirildikten sonra; şüpheliye, süreç hakkında bilgi almak ve haklarını ayrıntılı biçimde öğrenmek için müdafii yardımından faydalanmak isteyip istemediği sorulmalıdır. Şüpheli müdafii talep ettiği takdirde, şüpheli ve müdafie teklif hakkında başkalarının duyamayacağı şekilde görüşebilecekleri bir ortam sağlanmalıdır.

Müdafii şüpheliyle kollukta nasıl başa görüşüyor ve ifade vermeden önce ona hukuki yardımda bulunuyorsa, aynı şekilde burada da kararın alınması sürecinde şüpheliye hukuki yardımda bulunmalıdır. Sonrasında şüpheli, müdafiiyle savcının karşısına çıkarak seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edip etmediğini beyan etmelidir. Bilindiği üzere adliyelerin yönetimi ve buna ilişkin mali kaynaklar Cumhuriyet başsavcılığının kontrolün-

dedir. Dolayısıyla birkaç odanın bu uygulamaya imkân verecek şekilde ayrılması, basit bir idari işlemle sağlanabilir.

Aksi takdirde, müdafii işlevi, seri muhakeme usulünün uygulanmasını tasdik etmekten ibaret olur. Kanun koyucunun amacı bu değildir. Eğer bu uygulama değiştirilmeyecekse, o zaman Kanun ve Yönetmelik, şüphelinin müdafii yardımından faydalanma hakkını daha etkili bir şekilde koruyacak ve arkasından dolanılmasına imkân vermeyecek doğrultuda değiştirilmelidir.

Şüpheli seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul ettiğinde Cumhuriyet savcılığı yaptırımı belirlediği talepnameyi nasıl düzenleyecek ve müdafii bu noktadaki işlevi ne olacak?

Şüpheli seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul ederse, CMK'nın 251/4. maddesi fıkraları uyarınca öncelikle savcılık yaptırımı belirleyecektir. Bu noktada, kanunda iddia pazarlığı modeli benzeri (plea bargaining) bir pazarlık usulü açıkça düzenlenmemiştir. Ancak savcıya yaptırımın belirlenmesi konusunda tanınan geniş takdir yetkisi düşünüldüğünde olması gereken, savcılığın müdafii ile durumu müzakere ederek karar vermesidir. Böylelikle sürecin başarı ihtimali de artacaktır.

Savcılık makamı yarı oranında indirim konu olacak temel cezayı belirleme konusunda geniş bir takdir yetkisine sahiptir. Buna ek olarak savcılığın talepname 250/5 ve 6. madde uyarınca seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verme yetkilerinin de olduğu düşünüldüğünde, müdafii bu noktadaki işlevi çok daha büyük önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak savcılık makamı

²Sejdovic/İtalya [BD], 01.03.2006, §86; Hermi/İtalya [BD], 18.10.2006, §73; Dvorski/Hırvatistan [BD], 20.10.2015, §100; Talat Tunç/Türkiye, 27.03.2007, §59; Saknovskiy/Rusya [BD], 02.11.2010, §90.
³Bkz. Pishchalnikov/ Rusya, 24.09.2009, §78; Dvorski/Hırvatistan (Büyük Daire), §101.
⁴Abdülselem Tural başvurusu [GK], 08.04.2015, §72.

CMK'nın 250/8. maddesi uyarınca düzenleyeceği talepnameyi, asliye ceza mahkemesine gönderecektir.

Talepnameyi alan mahkeme nasıl hareket edecek ve bu noktada şüpheliye ve müdafie düşen yükümlülük ne?

Talepname mahkemeye gönderildikten sonra, şüpheli müdafiiyle birlikte mahkeme huzuruna çıkacaktır. CMK'nın 250/9. maddesi uyarınca mahkeme; şüpheliyi ve müdafii dinledikten sonra şüphelinin usulüne uygun biçimde teklifi kabul ettiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.

Aynı maddede mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüphelinin,

bu usulden vazgeçmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla şüpheli, mahkeme tarafından açılacak duruşmada hazır bulunmak zorundadır. Duruşmada yalnızca müdafii hazır bulunmadığı takdirde ise, mahkemenin bir müdafii görevlendirerek ve hazır bulunmasını sağlayarak duruşma açması gerekir.

Mahkeme kararına karşı kanun yollarına gitmek ve bireysel başvuru yapmak mümkün mü?

CMK'nın 250/14. maddesi uyarınca talepname üzerine kurulan hükme karşı, itiraz kanun yolu açıktır. Dolayısıyla şüpheli ve müdafii, hükmü veren mahkemeye verilecek bir dilekçeyle CMK'nın 267. vd. maddesindeki genel usul uyarınca itiraz edebilir. Hükmü veren mahkeme itiraz üzerine kararını değiştirmedikçe, dosyayı itiraz merciine gönderecek ve merciin incelemesi

sonucunda karar kesinleşecektir. Kesinleşen hüküm, ancak bir olağanüstü kanun yolu olan kanun yarına bozma yoluna götürülebilir.

Karar kesinleştikten sonra, süreçte yaşanan adil yargılanma hakkı ihallerinden dolayı bireysel başvuru yapılması teorik olarak mümkündür. Bu noktada en kuvvetli olasılık, kanımızca şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını ilişkin rızasının ve sürece yönelik kabullünün bilinçli ve sonuçlarını kavrayarak gerçekleşmemesidir. Burada müdafinin varlığının önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Müdafii tutanakların gerçeğe uygun tutulmasını sağlamalı ve etkili bir hukuki yardımda bulunmalıdır. Aksi takdirde, şüphelinin adil yargılanma hakkından bilinçli ve sonuçlarını kavrayarak vazgeçtiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nin kabul edilemezlik kararı vermesi ihtimali yüksek olacaktır.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ • Sayı: 51

barobirlik

CMK DOSYASI

KADINA YÖNELİK
ŞİDDETLE MÜCADELEDE
HUKUKUN ÖNEMİ

SERİ MUHAKEME VE
MÜDAFİN ROLÜ

GENÇ AVUKATLARDAN

Meslekteki Güncel Sorunları
Genç Avukatlara Sorduk

HUKUK VE SANAT İLİŞKİSİ

İNSAN HAKLARI
EYLEM PLANI